

spinali brat
Jerzy Nachtman

przyjaciół
Józefa Morawicki

†
NACHTMAN

Marie
Koryntyna

po. "Agata"

NS2
N2W
KG

2452/WSK₁

SPIS ZAWARTOŚCI TECZKI — NACHTMAN

Memie Krysotyme
p. Agate

I/1. Relacja ✓ K-1,51

2452 | WSK

I/2. Dokumenty (sensu stricto) dotyczące osoby relatora —

I/3. Inne materiały dokumentacyjne dotyczące osoby relatora —

II. Materiały uzupełniające relację —

III/1 — Materiały dotyczące rodziny relatora —

III/2 — Materiały dotyczące ogólnie okresu sprzed 1939 r. —

III/3 — Materiały dotyczące ogólnie okresu okupacji (1939-1945) —

III/4 — Materiały dotyczące ogólnie okresu po 1945 r. —

III/5 — inne... ✓ K-1,51

IV. Korespondencja —

V. Nazwiskowe karty informacyjne ✓ 2

VI. Fotografie —

I/1 RELACJA

- życiorys, w-w, 2000, ukpnl krewol k.a, n.a.

J. Marciniak
L. dz. 3728

Życiorys.

1/1-1.

MARIA KRYSZYNA NACHTMAN - URODZONA 9.01.1924,
ZMARTA 8.11.1992. OJCIEC - EDWARD, MATKA - LUDWIKA
Z LEŚNIEWSKICH.

DO WYBUCHU WOJNY ZDAŁA ~~MATURĘ~~ MAŁĄ MATURĘ
W GIMNAZJUM IM. MARII CURIE-SKŁODOWSKIEJ W WARSZAWIE.
NA TAJNYCH KOMPLETACH ZDAŁA MATURĘ I ROZPOCZĘŁA
STUDIA MEDYCZNE W TAJNYM UNIWERSYTECIE WARSZAWSKIM
(SZKOŁA ZAORSKIEGO).

DO KONSPIRACJI WSTĄPIŁA NATĘRENIE WŁOKOMINA
W 1941 R. - ~~W~~ W WILKI ^{POJMU} I ZWIĄZEK JASZCZURCZY. ^{CI NARODOWE SIEĆ ZBRANIE}
ZAJMOWAŁA SIĘ GŁÓWNIEM KOLPORTAŻEM "SZANCA"
DO PRZETYSZY, DŁUGOSIOBŁA I JADOWA.

JEDNOCZEŚNIE PRACOWAŁA W WYWIADZIE. WIELOKROTNIE,
GDY ZASZŁA POTRZEBA, PRZENOSIŁA BRONŃ.

PRZECHODZIŁA SZKOLENIE SANITARNE W SZPITALU W WŁOKOMINIE,
ZORGANIZOWANYM I PRZEWODZONYM PRZEZ DR WANDĘ
PRÓSZYŃSKĄ. SZPITAL TEN BYŁ BAZĄ SANITARNA POWIATU IBS.

PO WEJŚCIU BOLSZEWIKÓW NADAL DZIAŁAŁA W BRANŻI
ZACZY, BĘDĄC JACZNIWICZKĄ SZEFA I ODDZIAŁU KOMENDY
GŁÓWNEJ NZW LECHOSŁAWA ROSZKOWSKIEGO PS. TOMASZ.
ARESZTOWANA, PO PRZESZŁO 1.5 LETNIM ŚLEBZTWIE,
ZOSTAŁA SKAZANA 3 LISTOPADA 1947 NA 6 LAT WIEZIENIA
(PROCES KOMENDY GŁÓWNEJ NZW).

~~W~~ NA SWIATEK AMNESTII WYSZŁA Z WIEZIENIA
PO 3 LATACH.

DOKOŃCZYŁA STUDIA MEDYCZNE W ~~WARSZAWIE~~ ^{AKADEMII} SZKOLE MEDYCZNEJ ^{W W-WIE}
I JAKO LEKARZ PEDIATRA PRZEZ WIELE LAT PRACOWAŁA
W WARSZAWIE I WŁOKOMINIE.

Podpisał brat Marii Nachtman Jerzy Nachtman tel(022)

Handwritten signature

Wpłynęło dnia 13.XII.
Licz 3428/WSK/2003

III/5 JUNE

- Komenda Główna NZW przed budynkiem Komunistycznym, artykuł
Mewaime Jakobskiego, KNEP, K.I.S.I.

KOMIENDA GŁÓWNA NZW PRZED SĄDEM KOMUNISTYCZNYM

13 XII 1946 r. 3426 / 1512/1946
Proces Komendy Głównej
Narodowego Zjednoczenia
Wojskowego (KG NZW) należy
bez wątpienia do najważniejszych
procesów politycznych w Polsce po
roku 1944. Mimo to nie doczekał
się do tej pory pobieżnego choćby
opracowania. Więcej, niekiedy
można odnieść wrażenie, że wśród
prominentnych historyków
zajmujących się polskimi dziejami
najnowszymi panowała i panuje
swoista zmowa milczenia
dotycząca tego właśnie procesu.
Milczy o nim Krystyna Kersten
w swej pracy „Narodziny systemu
władzy”. Milczy również Maria
Turlejska w fatalnej, ale o jakże
zobowiązującym tytule książce
„Te pokolenia żalobami czarne...
Skazani na śmierć i ich sędziowie
1944—1954”. Ignorancja czy
celowe fałszowanie historii?
— trzeba zadać pytanie.

Proces Komendy Głównej
Narodowego Zjednoczenia
Wojskowego (KG NZW) należy
bez wątpienia do najważniejszych
procesów politycznych w Polsce po
roku 1944. Mimo to nie doczekał
się do tej pory pobieżnego choćby
opracowania. Więcej, niekiedy
można odnieść wrażenie, że wśród
prominentnych historyków
zajmujących się polskimi dziejami
najnowszymi panowała i panuje
swoista zmowa milczenia
dotycząca tego właśnie procesu.
Milczy o nim Krystyna Kersten
w swej pracy „Narodziny systemu
władzy”. Milczy również Maria
Turlejska w fatalnej, ale o jakże
zobowiązującym tytule książce
„Te pokolenia żalobami czarne...
Skazani na śmierć i ich sędziowie
1944—1954”. Ignorancja czy
celowe fałszowanie historii?
— trzeba zadać pytanie.

kpt. Tadeusz Zawadzki — szef
wywiadu KG NZW do
kwietnia 1946 r.

por. Lechosław Roszkowski „Tomasz” — szef
I oddziału KG NZW do
kwietnia 1946 r.

por. Jerzy Has „Robert”
— komendant Okręgu
Krakowskiego NZW

okupacji niemieckiej byli w NOW, NSZ, względnie AK. Itak np. por. Jan Golka był redaktorem wychodzącego w Kielcach pisma NSZ pt. „Chrobry Szlak”, po wkroczeniu Sowietów został aresztowany i wwieziony do łagru, skąd wrócił pod koniec 1945 r. i natychmiast ponownie podjął pracę konspiracyjną. Z kolei ppłk Tadeusz Zieliński już w 1939 r. znalazł się w organizacji „Armia Narodowa”, potem był komendantem Obwodu Kramnik ZWZ, komendantem Powiatu Chełm NSZ i Komendy Ziemi Wschodnich NSZ.

Najbarwniejszą przeszłość miał jednak kpt. Jan Morawiec. W 1939 r. działał w szacie „Hubala”, potem w NOW, gdzie był komendantem Obwodu Tomaszów Maz. Od jesieni 1942 r. pełnił funkcję oficera do specjalnych zleceń przy KG NSZ, a następnie był szefem organizacyjnym w Komendzie Okręgu Lubelskiego. 6-krotnie aresztowany przez Niemców, za każdym razem uciekał. Miał opinię komandosa. Brał udział w wyrzucaniu Lublina w ramach akcji „Burza” w 1944 r.

Wiosną 1946 r. (głównie w marcu i kwietniu) w strukturach NZW, na szczeblu Komendy Głównej, nastąpiła wielka „wyspa”. Władze komunistyczne aresztowały wtedy kilkadziesiąt osób, w tym wielu komendantów struktur terenowych. Komendant Główny NZW, płk Bronisław Banasik „Stefan”, wraz z byłym szefem propagandy, kpt. Jerym Filacińskim „Lechem”,

Walentyna Jeremicz „Wala” — łączniczka KG NZW

staną kary śmierci, dlatego też postanowili oni wspólnie, że przyjmą sakramenty pokuty i komunii św. Płk T. Zieliński wypowiadał się w księdza-współwięźnia, natomiast pozostali mężczyźni sakrament pokuty otrzymali warunkowo. Umówiono ksiądz-więźni o określonej porze patrzył przez okno swej celi na dziedziniec i udzielał rozgrzeszenia, natomiast por. L. Roszkowski, kpt. T. Zawadzki, kpt. J. Morawiec i por. J. Golka w tym samym czasie, patrząc na dziedziniec z okien swoich cel, szeptem wyznawali grzechy. 27 października, gdy sąd zatrzęśli krótką przerwę w rozprawie i opuścił salę, mężczyźni przyjęli komunię św. Komunikaty przyniosła adwokat Antonina Grabowska w małym pudełeczku, które dyskretnie przekazała oskarżonym. Następnie podeszła do stojących nieco dalej strażników, dała im po paczce papierosów i wszczęła głośną rozmowę. W tym czasie każdy mężczyzna po kolei udzielał sobie sakramentu, podchodził do okna i patrzył na zewnątrz odmawiając krótką modlitwę. W „ostatnim słowie” żaden z podsądnych nie prosił o łitość. Płk T. Zieliński wymiar kary dla siebie pozostawił decyzji sądu. Nastroje panujące wśród sądzonych najlepiej wyraził jednak kpt. J. Morawiec, prosząc o karę więzienia bo chce dalej walczyć z komunistami o wolność dla Polski.

Wyrok wydano 3 listopada 1947 r. Por. L. Roszkowski został skazany 3-krotnie na karę śmierci (KS) oraz kary więzienia — łącznie orzeczono KS, kpt. T. Zawadzki — 3-krotnie na KS — łącznie KS. Kpt. J. Morawiec — 7-krotnie na KS oraz na kary więzienia — łącznie na KS. Por. J. Golka — na 12 i 5 lat więzienia — łącznie, po zastosoaniu amnestii na 8 lat więzienia. Płk T. Zieliński — 2-krotnie na KS oraz na kary więzienia — łącznie po zastosoowaniu amnestii na 15 lat więzienia.

Ujęty po raz pierwszy przez UB 20 XII 1944 r., uciekł 6 dni później, wy-
skakując przez okno podczas przesłucha-
nia (z pierwszego piętra). Okoliczności
jego drugiego aresztowania są dramatycz-
ne. 13 marca 1945 r. w Łodzi znalazł się
w „kotle”, w mieszkaniu aresztowanego
wcześniej żołnierza NZW, jednak dzięki
doskonalemu wytrenowaniu udało mu się
zbiec. Póstrzelił przy tym dwóch funk-
cjonariuszy UB. 22 marca w Warszawie po
raz drugi dostał się do „kotła”. Tym razem
również udało mu się uciec. Tego samego
dnia wpadł w „kocioł” po raz trzeci. Zaciął
mu się pistolet i przy próbie ucieczki
został ranny, a następnie ujęty i osadzony
w więzieniu śledczym na Mokotowie.

★ ★ ★
Aresztowanych poddano natychmiast
brutalnemu śledztwu. Stosowano wobec
nich nieludzkie metody: torturowanie,
dręczenie psychiczne, wielogodzinne
przesłuchiwanie „konwejerem”. Bito

JAN KRYSZ (ur. 1922) robotnik warszawski, harcerz, absol-
went gimnazjum mechanicznego, ochotnik we wrześniu 1939.
Żołnierz AK obwodu Wola, w czasie okupacji pracował jako
ślusarz w prywatnym zakładzie konstrukcji stalowych, chory
na gruźlicę. Zgłosił się ochotniczo do wykonania akcji bojowej,
by zginąć z bronią w rękę. Polecono mu zastrzelenie oficerów
gestapo, którzy odwiedzali nocny lokal „Adria” przy ul. Moniu-
szki 10. Zadanie wykonał 22 maja 1943 zabijając 3 gestapowców
i sam ginąc. Jego bohaterski czyn opisano w „Biuletynie
Informacyjnym”, a następnie duża relacja na ten temat ukazała
się w zbiorze reportaży Sławomira Dunin-Borkowskiego „Pol-
ska Karząca” wydanym konspiracyjnie w Warszawie (grudzień
1943). Jak wiemy wydanictwa konspiracyjne były przesyłane
do Londynu i stąd K. Wierzyński mógł zacerpnąć informacje
o J. Kryście. O popularności osoby Kryścia w czasie okupacji
może też świadczyć fakt, że w czasie Powstania Warszawskiego
na gmachu przy ul. Moniuszki 10 odślonięto tablicę ku jego czci.
Obecnie, obok „Adria”, na gmachu przy ul. Moniuszki 8 jest
tylko tablica poświęcona poległym i pomordowanym pracow-
nikom PZU i „Warty”.

nych byli m.in.: por. Lechosław Rosz-
kowski „Tomasz” — szef organizacyj-
ny, kpt. Tadeusz Zawadzinski „Woj-
ciech” — szef wywiadu, kpt. Jan Mora-
wicz „Henryk”, „Remisz” — szef Pogo-
towa Akcji Specjalnej (pionu bojowego
NZW), por. Jan Golka „Lukasz”, „Kle-
mens” — szef propagandy, Tadeusz La-
bęcki „Jacek Białynia” — szef Młodzie-
ży Wschepolskiej i redaktor pisma
„Wszepcholak”, ppłk Tadeusz Zieliński
„Wujek”, „Dyzma” — komendant Okrę-
gu Lubelskiego NSZ-NZW i II Obszaru
NZW, por. Jerzy Hass „Robert” — ko-
mandant Okręgu Krakowskiego NZW,
ppor. Ruta Czaplinska „Ewa” — szef
łączności organizacyjnej oraz trzy łącz-
niczkę sierż. Maria Nachtman „Agata”,
Walentyna Jeremicz „Wala”, Wanda
Ceraśka „Dusia”.

Wszyscy wymienieni mieli za sobą pięć-
ną przeszłość konspiracyjną — podczas

III KRAJOWEJ MIERZ WIERZYŃSKI

y i wianki —
Majdanki.
łowogródkiem —
i ze skutkiem.
umę. Wilno —
acz bezsilną.
udręki —
ruł raz w szczęki.
ntopska szła czeladź —
é i rozstrzelać.
otnicznej —
r spuścić ze smyczy.
strzał Krysta —
wszystkich. Do czysta,
stańcze zachcianki —
yłożyć do ścianki —
∞
Crepą jest zasnuta
auguttia.
łożdac wśród żołnierzy.
sercu niech leży.
Londyn, 8 lutego 1945 rok

Ppor. K. Czaplinska — 2-krotnie na 10 lat
więzienia — łącznie na 10 lat więzienia. M.
Nachtman — na 6 lat więzienia — po
zastosowaniu amnestii na 3 lata więzienia,
W. Jeremiczna 3 lata więzienia, W. Ceras-
kana 4 lata więzienia, dwóm ostatnim
kary na mocy amnestii umorzono.

Kilka dni później sąd wydał taką opinię
odnośnie zastosoania prawa łaski wobec
skazanych na karę śmierci: „Biorąc pod
uwagę szczególnie szkodliwą działal-
ność oskarżonych (...) uważamy, że ska-
zani: 1) Roszkowski Lechosław s. Włady-
sława, 2) Zawadzinski Tadeusz s. Lud-
wina, 3) Morawiec Jan s. Rocha — na
ulaskawienie nie zasługują.”

8 stycznia 1948 r. B. Biernut nie skorzy-
stał z prawa łaski wobec żadnego ze
skazanych.

Wyroki wykonano 15 stycznia 1948 r.
w więzieniu mokotowskim. Obecni byli:
dr Stefania Jabłońska, ks. ppłk Michał
Zawadzki, naczelnik więzienia kpt. Aloj-
zy Grabicki i prokurator — ppłk Czes-
ław Szpadrowski, Mordował st. sierż.
Robert Smietański: o 20.20 — kpt.
T. Zawadzinski, o 20.45 — kpt. J. Mora-
wca, o 20.59 — por. L. Roszkowski.

Ciała pomordowanych wywieziono na
Służew i potajemnie zakopano w okolicy
kościółka pod wezwaniem św. Katarzyny.
Spoczywają tam do dziś.
★ ★ ★

Kilka dni przed zakończeniem procesu
KG NZW, podczas rozprawy, oskarżeni
poufnie uzgodnili treść odezwy-testa-
mentu skierowanego do przebywającego
wówczas w Londynie byłego Komen-
danta Głównego NZW, płk. T. Daniele-
wicza „Kuby”. Odezwę zredagował por.
J. Golka (był bardzo dobrym poetą, wier-
sze pisał m.in. w więzieniu) i przekazał ją
M. Nachtman, aby ta, po wyjściu z więzie-
nia wysłała ją do Londynu. Oto treść tej
odezwy:

*Bogu posłuszeństwo, Narodowi
wierność, a Polsce — wielkiej war-
tości człowieka — synowskie odda-
nie. Czwarte pokolenie (tj. urodzone
po II wojnie świat. — przyp. M. Z.)
ruchu narodowego rozniecił brząsk
w światło nowego dnia, wówczas
polski nacjonalizm zdejmie brze-
mię miecza walki i stanie się twór-
czym wykładem w życie zbratanych
narodów wolnego świata.*

H. Marawa Jabłońska

tel. 728-54-56

Wpłynęło dnia 13.xii,
L.dz. 5428 / NSK / 0003

4/2/14

K.G. SZ.W

i

^{Krytyczne}
++ sierz. Maria ^{Krytyczne} "Agata" Nachtman
ur. 9. II. 1924r ++ 8. II. 1992r w W-wie
córka Edwarda i Ludwiki z d. Lesniewska

studia medyczne w tajnym U.W (szkoła Zaorskiego)
1941r wstąpiła do Org. Włók. „Willa” w Włotominie, potem Związek Jędrzej
i N. Gity, brojne, Tęczynska i kelporka „Szajca” w pow. Włotomin.
Równocześnie pracowała w wywiadzie.
Przeżyła przebieganie sanitarne w szpitalu w Włotominie - Dr. Wandę
Prukypisowej.
~~Pracowała~~ Tęczynska szefa T/O Kom. Główniej Nar. Jedn. Włók.
u por. Lechosława Roszkowskiego „Tomasz”.
Wiosną 1946r aresztowana i 3. XI. 1947r skazana na 6 lat więzienia
w procesie K.G. NZW. Po 3-tych latach zwolniona - amnestia.
Ukończyła studia medyczne w Ak. Med. w Warszawie i jako pediatra
pracowała w W-wie i Włotominie.

Brat Jerzy Nachtman (tel. dom 022) udostępnił dane biograficzne
dla Archiwum AK w Toruniu. Prześłała prof. Marcin

a

T: 2492 | WSK

K. G. N. Z. W
Chłodzin - Warszawa

^{Krytyczne}
++ sieni. Mariał ^{Krytyczne} Nactman "Agata"

Łączniczka szefa I O/K G Narodowe Jednoczenie Wojskowe
por. dechortaw Roszkowski "Tomaz"

I 2001. 19. Nowcimiel

NACHTMAN Memie Krytyzma

